

Kötetünk szerzői

- ALBERT DÁVID**
tanár Tamási Áron Gimnázium,
Székelyudvarhely
- BALOG IVÁN**
szociológus JATE, Szeged
- BÁRDI NÁNDOR**
történész JATE, Szeged
- BENKŐ ELEK**
régész MTA Régészeti Intézet,
Budapest
- BERKES TÍMEA**
egyetemi hallgató JATE, Szeged
- REMUS CÂMPEANU**
történész RTA Kolozsvári
Történettudományi Intézete,
Kolozsvár
- DEÉ NAGY ANIKÓ**
kutató-könyvtáros Teleki-Bolyai
Könyvtár, Marosvásárhely
- DEMÉNY LAJOS**
történész Nicolae Iorga
Történettudományi Intézet,
Bukarest
- HERMANN GUSZTÁV MIHÁLY**
muzeológus Haáz Rezső Múzeum,
Székelyudvarhely
- JAKÓ KLÁRA**
szerkesztő Korunk, Kolozsvár
- KISS ANDRÁS**
nyugdíjas levéltáros az Erdélyi
Múzeum Egyesület főtitkára
- KORDÉ ZOLTÁN**
történész JATE, Szeged
- STELIAN MÁNDRUȚ**
történész RTA Kolozsvári
Történettudományi Intézete,
Kolozsvár
- IACOB MĂRZĂ**
könyvtárigazgató Batthyaneum,
Gyulafehérvár
- MIRNICS KÁROLY**
munkanélküli szociológus Újvidék
- DOINA NÄGLER**
könyvtárigazgató Brukenthal
Múzeum, Nagyszeben
- PÁL JUDIT**
történész Várostarténeti
Kutatócsoport, Nagyszeben
- PÁL-ANTAL SÁNDOR**
levéltáros Állami Levéltár Maros
megyei fiókja, Marosvásárhely
- RÓTH ANDRÁS LAJOS**
könyvtáros Tudományos Könyvtár,
Székelyudvarhely
- ADRIAN RUSU**
történész Gyulafehérvári Egyetem,
Gyulafehérvár
- SIPOS GÁBOR**
levéltáros Erdélyi Református
Egyházkerület Levéltára, Kolozsvár
- VERES PÉTER**
restaurátor Haáz Rezső Múzeum,
Székelyudvarhely
- VINCZE ANDRÁS**
egyetemi hallgató JATE, Szeged
- VINCZE GÁBOR**
dokumentátor JATE, Kortörténeti
Gyűjtemény, Szeged
- ZEPECZANER JENŐ**
múzeumigazgató Haáz Rezső
Múzeum, Székelyudvarhely

INHALT

Studien

Elek Benkó:	Ergebnisse und Aufgaben der archäologischen Forschungen über die Szekler und das Szeklerland	5
Zoltán Kordé:	Die Frage der Abstammung der Szekler im Spiegel der neuesten Forschung	21
Gusztáv Mihály Hermann:	Ständeordnung und Nationalitätenidentität bei den Szeklern	40
Jenő Zepezsaner:	Balázs Orbán's Beerdigungen	57
Nándor Bárdi:	Imperiumwechsel in Székelyudvarhely 1918–1920	76

Quellenveröffentlichungen

	Ein Brief von Lajos Kelemen an János Bányai (publ. von Jenő Zepezsaner)	121
Gábor Vincze:	Szeklerautonomie im 20. Jahrhundert: Illusion oder Realität?	130
	Plan der Szeklerautonomie – 1946	139

Ausblick

Lajos Demény:	Neue Reihe des Szeklerischen Urkundenarchivs ..	151
Péter Veres:	Symbole der Identität	163
Siebenbürgische öffentliche Sammlungen (Archive, Bibliotheken)		
	Archiven in Kolozsvár (András Kiss)	176
	Erdélyi Református Egyházkerület Központi Gyűjtőlevéltára, Kolozsvár (Gábor Sipos)	189
	Állami Levéltár, Marosvásárhely (Sándor Pál-Antal)	191
	Állami Levéltár Hargita megyei fiókja, Csíkszereda (Dávid Albert)	201
	Egyetemi és Akadémiai Könyvtár, Kolozsvár (Klára Jakó)	207

Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy (Judit Pál)	212
Tudományos Könyvtár, Székelyudvarhely (András Lajos Róth)	220
Brukenthal Könyvtár, Nagyszeben (Doina Năgler)	224
Batthyaneum Könyvtár, Gyulafehérvár (Iacob Mărză)	227
Teleki Téka, Marosvásárhely (Anikó Deé Nagy)	230

Beobachter

Glückliches Várad (<i>Boldog Várad. Szerk. Bálint István János. Héttorony Kiadó. Budapest, 1992.</i>) Dr. Adrian Rusu	241
Die rumänische Aufklärung in Siebenbürgen (<i>Kosáry Domokos: Művelődés a XVIII. századi Magyarországon. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1980.</i>) Remus Câmpeanu	244
Meinungen über die neue Reihe „Quellen und Studien“ (<i>Encyclopaedia Transylvanica. ELTE BTK. Budapest, 1992.</i>) Stelian Mândruț	246
Das tragische Geheimnis (<i>Raffay Ernő: Trianon titkai, avagy hogyan bántak el országunkkal. Tornado-Daneniya. Budapest, 1990.</i>) Tímea Berkes	250
Eine Farbe des Mosaiks (<i>Kocsis Károly: Egy felrobbant etnikai mozaik esete. Teleki László Alapítvány. Budapest, 1993.</i>) Károly Mirnics	253
Ausschließer – Aufnehmer (<i>Kirekesztők: Antiszemita írások 1881–1992. Válogatta és a bevezető tanulmányt írta: Karsai László. Aura Könyvkiadó. Budapest, 1992. Befogadók. Írások az antiszemitizmus ellen 1882–1993. Válogatta és a bevezető tanulmányt írta: Karsai László. Aura Könyvkiadó. Budapest, 1993.</i>) Iván Balog	256
Blutige Geschichten (<i>Frank Chalk-Kurt Johanson: The History and Sociology of Genocide. Yale University Press, Newhaven & London, 1990.</i>) András Vincze	263
Unsere Autoren	265

CONTENTS

Studies

Elek Benkő:	Results and Tasks of Archeological Research Concerning the Szeklers and Székelyföld	5
Zoltán Kordé:	The Origin of the Szeklers in the light of recent Scholarship	21
Gusztáv Mihály Hermann:	Estatism and National Identity of the Székelys	40
Jenő Zepezsaner:	The Burials of Balázs Orbán	57
Nándor Bárdi:	The Change of Power at Székelyudvarhely 1918–1920	76

Sources

	A letter by Lajos Kelemen to János Bányai (published by Jenő Zepezsaner) ...	121
Gábor Vincze:	Szekler autonomy in the twentieth Century: Illusion or Reality?	130
	A Plan of Szekler Autonomy – 1946	139

Perspective

Lajos Demény:	The New Series of the Szekler Cartulary	151
Péter Veres:	Symbols of Identity	163
Introducing Transylvanian Public Collections (archives, libraries)		
	Archives in Kolozsvár (András Kiss)	176
	Erdélyi Református Egyházkerület Központi Gyűjtőlevéltára, Kolozsvár (Gábor Sipos)	189
	Állami Levéltár, Marosvásárhely (Sándor Pál-Antal)	191
	Állami Levéltár Hargita megyei fiókja, Csíkszereda (Dávid Albert)	201
	Egyetemi és Akadémiai Könyvtár, Kolozsvár (Klára Jakó)	207

Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy (Judit Pál)	212
Tudományos Könyvtár, Székelyudvarhely (András Lajos Róth)	220
Brukenthal Könyvtár, Nagyszeben (Doina Năgler)	224
Batthyaneum Könyvtár, Gyulafehérvár (Iacob Márză)	227
Teleki Téka, Marosvásárhely (Anikó Deé Nagy)	230

Observer

Happy Várad <i>(Boldog Várad. Szerk. Bálint István János. Héttorony Kiadó. Budapest, 1992.)</i> Dr. Adrian Rusu	241
The Rumanian Enlightenment in Transylvania <i>(Kosáry Domokos: Művelődés a XVIII. századi Magyarországon. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1980.)</i> Remus Câmpeanu	244
Opinions on a new Series of „Sources and Papers” <i>(Encyclopaedia Transylvanica. ELTE BTK. Budapest, 1992.)</i> Stelian Mândruț	246
The tragic Secret <i>(Raffay Ernő: Trianon titkai, avagy hogyan bántak el országunkkal. Tornado-Danenija. Budapest, 1990.)</i> Tímea Berkes	250
One Colour of the Mosaic <i>(Kocsis Károly: Egy felrobbant etnikai mozaik esete. Teleki László Alapítvány. Budapest, 1993.)</i> Károly Mirnics	253
Excluders – Receivers <i>(Kirekesztők: Antiszemita íráások 1881–1992. Válogatta és a bevezető tanulmányt írta: Karsai László. Aura Könyvkiadó. Budapest, 1992. Befogadók. Íráások az antiszemitizmus ellen 1882–1993. Válogatta és a bevezető tanulmányt írta: Karsai László. Aura Könyvkiadó. Budapest, 1993.)</i> Iván Balog	256
Bloody Histories <i>(Frank Chalk–Kurt Johanson: The History and Sociology of Genocide. Yale University Press, Newhaven & London, 1990.)</i> András Vincze	263
Our Authors	265

Egy induló lap elé

Az 1993-ban alakult Levéltáros Hallgatók Egyesülete és az ELTE BTK Történelem Segédtudományai Tanszéken működő Szentpétery Imre Tudományos Diákkör új lappal igyekszik bővíteni a történettudomány tárgykörébe tartozó folyóiratok számát.

Újságunk, a **FONS** (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) évente három alkalommal jelenik meg az egyesület és a diákkör gondozásában, a Budapest Főváros Levéltára támogatásával.

Lapunk az egyetemi hallgatók számára publikálási lehetőséget, a történettudomány számára pedig újabb kutatók munkájának megismerését szeretné biztosítani.

A **FONS** igyekszik elkerülni a „történelmi kalászat” műfaját, így forrásközlésekre csak fontosabb dokumentumok esetében vállalkozunk. Elsősorban az egyéni kutatómunka eredményeinek ismertetését tervezzük.

A **FONS** várja mindazon hallgatók (és frissen végzett diplomások) cikkeit és tanulmányait, akik kutatásukat levél- és kéziratári források feldolgozásával készítik el.

A lap – támogatóinknak köszönhetően ingyenes – példányait a tudományos intézményeknek (levéltárak, könyvtárak, egyetemek és főiskolák) megküldjük, így az érdeklődők ott olvashatják lapunkat.

A **FONS** korlátozott számban megrendelhető szerkesztőségünkben is (**FONS Szerkesztőség**, 1051 Budapest, Piarista köz 1.).

Az első szám tartalmából:

Petrik István: Bevezetés Nagy Iván heraldikai tanulmány-töredékéhez

Nagy Iván: Czimertan, különös tekintettel a magyar címerészet történelmi fejlődésére

Németh István: A kassai követek jelentése az 1572. évi február–áprilisi országgyűlésről

Reisz T. Csaba: Egy elveszettnek hitt emlékirat – Lipszky János önéletírása

Pálffy Géza: Katonai igazságszolgáltatás a királyi Magyarországon a XVI–XVII. században.

A lap első száma előreláthatólag 1994 januárjában jelenik meg.

JATE Társadalomelméleti és Kortörténeti Gyűjtemény (A József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtárának Különgyűjteménye)

A Gyűjteményt 1985-ben azzal a céllal hozta létre néhány fiatal oktató, hogy a közkönyvtárakban elérhetetlen dokumentumok gyűjtésével és hozzáférhetővé tételével segítsék színvonalasabbá tenni a JATE-n folyó oktatást. Elsősorban *Magyarország, valamint Közép- és Délkelet-Európa XIX. és XX. századi történetét érintő társadalomelméleti, politikátörténeti munkáknak, „emigráns” ill. „szamizdat” kiadványoknak, kéziratoknak, kéziratok fordításoknak, tudományosan is értékelhető hagyatékok anyagainak, memoároknak, tudományos intézetek kiadványainak, háttéranyagainak* a gyűjtése és feldolgozása folyik azóta is a Gyűjteményben.

A Gyűjtemény célja kettős:

– *tematikus szak- és segédanyagok gyűjtésével a hatékonyabb szakirányú oktatás elősegítése, valamint*

– *a szükséges háttéranyagok biztosításával a tudományos kutatás elősegítése.*

A Gyűjtemény nyilvános, anyagai minden érdeklődő számára hozzáférhetőek. A dokumentumok gyűjtése folyamatos, így ma már közel 4500 tétel található meg az intézményben. Az anyagok számítógépes feldolgozása és a katalógusrendszer létrehozása megkönnyíti az olvasók számára a tájékozódást.

Jelenleg három nagy tematikai egység szerint folyik a gyűjtés:

– *szovjetológia, ill. a Közép- és Délkelet-Európa-kutatás dokumentumai;* (társadalomelméleti, politikátörténeti, régiónörténeti művek, elméleti és statisztikai munkák)

– *nemzetiségi, kisebbségi kérdés, ill. a magyarságkutatás dokumentumai;* (elméleti, történeti, politikai, statisztikai jellegű munkák)

– *kortörténeti dokumentumok;* („emigráns” kiadványok, „szamizdat” kiadványok 1979 és 1989 között, pártok anyagai az első szabad választásokig, alternatív ifjúsági mozgalmak a nyolcvanas években, Bibó István háziarchívum, stb.)

Ugyancsak megtalálható az intézményben minden fontosabb magyar nyelvű folyóirat, melyek a határokon túl jelennek meg, ill. a gyűjtési tematikába illő hazai tudományos folyóiratok is, valamint néhány szerb, román, angol, német, francia nyelvű tudományos és kulturális lap.

A Gyűjtemény kitűzött célja továbbá, hogy lehetőségeihez mérten a régiókutatás elősegítésével, a regionális kulturális, tudományos együttműködés támogatásával a térség szellemi, kulturális koordináló szervének szerepét is betöltse, elősegítve ezzel a toleráns, nyitott légkör kialakulását az etnikumok közötti kapcsolatokban.

A Gyűjtemény munkatársai minden érdeklődőt szívesen fogadnak, s kéri, hogy a gyűjtési tematikába illő kéziratok, dokumentumok, memoárok, stb. gyűjtésében legyenek a segítségükre, s ezzel segítsék elő a dokumentáció gyarapodását.

A Gyűjtemény nyitva tartása

hétfőtől csütörtökig: 8.30–12.00; 13.30–16.30; pénteken: 8.30–12.00; 13.00–15.30.

A Gyűjtemény szolgáltatásai:

- kölcsönzés és helybenolvasás, olvasótermi szolgálat;
- szemináriumi anyagok előkészítése;
- szakreferensi, ill. információs szolgálat;
- könyvtárközi kölcsönzés;
- számítógépes adatbázisok, információs rendszerek, bibliográfiák, stb.

JATE Társadalomelméleti és Kortörténeti Gyűjtemény,

6722 Szeged, Petőfi Sándor sgt. 30–34. IV. em. T.: (62)321-109, (62)321-611/82.

Az AETAS történettudományi folyóirat. Kiadója: az AETAS Könyv- és Lapkiadó Egyesület. A szerkesztőség szervezetileg önálló. A lap közöl: történeti tárgyú tanulmányokat, forrásokat, kritikákat, ismertetéseket, interjúkat. A szerkesztőség a társadalomtudományok más ágai elől sem zárkózik el. A lapban megjelent írások közlésénél kizárólag szakmai szempontok érvényesülnek. Kéziratokat a szerkesztőség nem őrizz meg és nem küld vissza.

* * *

Az AETAS nem rendelkezik állandó anyagi forrással. Megjelenését alapítványi támogatás teszi lehetővé. A lapra ezért hosszú távú előfizetést nem tudunk elfogadni. Az AETAS több vagy akár egy száma is előjegyezhető a szerkesztőség címén. Az előjegyzett számokat postai utánvétellel juttatjuk el a megrendelő címére.

* * *

Az AETAS-t a szerkesztőség terjeszti. A lap megvásárolható:

Budapest: Magiszter könyvesbolt, V. ker., Városház u. 1.; Studium Könyvesbolt, Váci utca 22.; Eötvös Könyvesbolt, Kecskeméti u. 2.; Országos Széchényi Könyvtár könyvárusa, Budavári Palota F. ép. Aula; Írók Boltja, Parnasszus Kft., Andrássy út 45.; Századvég Könyvesbolt, V., Veres Pálné u. 4-6.; Pont Könyvesbolt, Mérleg u. 6.; Könyvárúháza, Rákóczi út 14.; Harang Kiadó és Könyvkereskedés, (Levélcím: 1425. Budapest Pf.: 672.); Értékmentő böngészde: Budapest VIII., Somogyi Béla u. 10. (Tel.: 267-1000), Diszkont bolt és raktár, Budapest, XIII. Váci út 90. (Tel.: 120-0011).

Szeged: Radnóti Könyvesbolt, Tisza Lajos krt. 34.; Katedrális Bt.: Sík Sándor Könyvesbolt, Oskola u. 27., Könyv- és Jegyzetbolt, Dugonics tér 12.; Móra Könyvesbolt, Kárász u. 5.; Egyetemi könyvárus, Egyetem u. 2.; JGYTF Kiadó Jegyzetbolt, Boldogasszony sgt. 6.; Idegennyelvű Könyvesbolt, Kárász u. 22.

Debrecen: Egyetemi könyvárus, KLTE főépület fsz. Egyetem tér 1.

Eger: Sipotéka Bt., Hatvani kapu tér 8.

Miskolc: Két Könyvész Kft., Miskolc-Egyetemváros.

Pécs: Szövegbolt, Ifjúság u. 6.; Egyetemi Könyvesbolt, Mátyás király u.

Szombathely: Savaria Könyvesbolt, Mártírok tere 1.

* * *

Kiadja az AETAS Könyv- és Lapkiadó Egyesület
Szeged, Pf. 1179.

A szerkesztőség titkára: Aradi Zsuzsanna
Felelős kiadó: Deák Ágnes

Szedés: Délmagyarország Könyv- és Lapkiadó Kft.
Nyomás: NPI, Szeged

Technikai szerkesztő: Nyerges Zsolt
A borítót tervezte: Szekeres Ferenc

ISSN 0237-7934

Nekünk jó volna, ha lenne székely kérdéseket tárgyaló folyóiratunk is, ha nem ásná a szakadékot, nem nevelne szét-húzásra, külön székely erőtlén önállósdira s főleg ha módunk is lenne ily fényűzési cikkekre.

De ha fölvetjük a ki, mit, hol, kik közreműködésével, miért, mikor, hogyan kérdéseit: én nem tudok ezekre megnyugtató feleletet találni.

(Kelemen Lajos levelét számunk 122. oldalán olvashatják. A forrást közli Zepeczaner Jenő.)